

ANNELİĞE ÖZGÜ DÜŞÜNME BİÇİMİ VE SAVAŞ POLİTİKALARI

Nancy Scheper-Hughes

Çeviren: Güliz Türkoğlu

Nancy Scheper-Hughes, oğullarını gurur ve neşe içinde savaşa gönderenannelerden hareketle şu sorunun cevabını arıyor: "Doğuranların 'doğaları gereği' öldürmeyi ve savaşı daha az destekleyeceğini savunan anlayışa ne oldu?" Bu makale bize, bu anlayışın gerçekte örtüşmediğini çok sayıda örneğe dayanarak ispat ediyor. Brezilya'nın yoksul gecekondü bölgelerinde anneler, sık yaşanan çocuk ölümleri karşısında kendilerini kaçınılmaz ve anlamlı ölüme inandırarak kaderlerine uyum sağlıyor; böylece tekrar doğurmak ve yetiştirmek için gereken umudu kazanıyorlar. Annelik pratikleri, "kabul edilebilir ölüm" fikri sayesinde militer düşünceye mükemmel biçimde hizmet ediyor. Şili'de Santiago Anneleri, orduya darbe yapması için cesaret verirken; Arjantin'in Plaza de Mayo Anneleri -artık Büyükanneleri oldular- ordunun 'kirli savaş'ına karşı çıktılar. Anneliğe özgü düşünme biçimi, her iki yöne de kolaylıkla kanalize edilebiliyor: barışı korumak veya savaşı desteklemek. Önemli olan bunlardan hangisinin tercih edildiği.

Savaşın ve barışın toplumsal cinsiyetine dair basmakalıp düşünme biçimleri, kadınların -özellikle annelerin- onları savaşa karşı dayanıklı ve barışı korumaya açık kılan belirli varoluşlara içkin olduğunu varsayan, fazlasıyla rahat bir görüş üzerine kuruludur. Ancak birçok durumda bu teori geçerli değildir. Aslında, annelik deneyiminin çeşitli halleri -özellikle kıtlık, açlık, zulüm ve siyasi kargaşa durumlarında- kadınları oğullarını (ve kocalarını) savaşa, şiddete ve ölüme teslim etmeye yönlendirir. "Kabul edilebilir ölüm" diyebileceğimiz bir annelik *ethos*'u vardır ki, onsuз hiçbir politik şiddet ve savaş mümkün olamaz.

IRA'nın Batı İrlanda'daki silah ticaretini artırdığı dönemde, *pub*'larda söylenen popüler bir İrlanda şarkısının sözleri şöyledir:

I. Bir kış gecesi, bir kulübenin kapısında

Kar toprağı usul usul örterken,

Gencecik bir İrlandalı asker

Dağlara doğru gidiyordu.

Yanıbaşında annesi, ona diyordu ki

“Kazanacaksın, oğlum, korkma”

Ve sevgi dolu kollarıyla onu sarıp

Beline bir palaska bağlıyordu.

II. “Hoşçakal, Tanrı seni kutsasın, sevgili Anneciğim,

Dilerim kalbin ıstırap çekmesin.

Tanrı’ya dua et,

Asker oğlunu yeniden görmek için.

Ateş hattında yerimi aldığımda,

Neşe kaynağım olacak

Kendisiyle gurur duyan bir annesi olduğunu bilmek

İrlandalı bir askerin.”

İrlandalı anneler -veya diğer anneler- niçin oğullarını silahlandırıp gururla, adeta neşe içinde savaşa göndersin? Doğuranların “doğaları gereği” öldürmeyi ve savaşı daha az destekleyeceğini savunan anlayışa ne oldu?

Sara Ruddick, toplumsal cinsiyet ve barış siyaseti arasında olduğu farz edilen ilişki hakkında belki de en inandırıcı açıklamayı yapmıştır. Yaygın olarak “anneliğe özgü düşünme biçimi” üzerine yazmıştır, bununla belirgin şekilde “anneliğe ait” ahlaki ve politik muhakemeyi ve eylemi ifade eder. Ruddick, anneliğe özgü düşünme biçimini doğuştan, biyolojik veya kadın-somatik² tasarımının bir izdüşümü olarak görmez. Ruddick, daha çok Wittgenstein ve Habermas’ın izinden giderek, belirli görme ve düşünme biçimlerinin insanların yaşadığı deneyimlerden ve pratiklerinden ileri geldiğini söyler.

Ruddick’e göre, kadınlar varoluşsal anlamda potansiyel anneler olarak dünyaya tıklıldıkları ve genelde çocuklara bakmaları beklendiği için, insan yetiştirmeyi, hayatı korumayı ve barışı sürdürmeyi teşvik eden toplumsal değerlere karşı bir tür ahlaki bağlılık geliştirme eğiliminde

oluyorlar. *Korumak, yetiştirmek* ve *eğitmek* anneliğe özgü düşünme biçimini ve pratiklerini karakterize eden eylemler. O halde anneliğe özgü düşünme biçimi, bir *koruyuculuk* tutumuyla başlıyor, “ele geçirmektense tutmanın, kırılğan olanı muhafaza etmenin, mevcut olanı ve çocuğun hayatı için gerekli olanı sürdürmenin önceliğinin ... hâkim olduğu bir tutum” (Sara Ruddick, “Maternal Thinking” 350). Ruddick, Adrienne Rich’ten alıntı yaparak devam ediyor: “Dünyanın *korunması*, dünyanın *muhafazası* ve dünyanın *düzeltilmesi*’ işleriyle ortaya çıkan bir tutum” (a.g.e.). İdeal durumda, bunun ahlaki bir bağlılığa, bir “barış siyaseti”ne yol açması gerekir.

Ancak dünyanın dört bir yanında anneler, çocuklarının ve dünyanın güvenliğini tehlikeye atan savaşlar için çoğu zaman oğullarını cesaretlendirmiş, hatta gönül rızasıyla kurban etmişlerdir. Örneğin Körfez Savaşı sırasında, “dünyanın korunması, dünyanın düzeltilmesi” için feryat eden ABD’li kadınların sesi neredeydi? Bunun yerine, ön cephede savaşma hakkı ve örgütlü şiddet araçlarını kullanmak için fırsat eşitliği talep eden kadınları ve anneleri duyduk.

Ruddick, savaşların desteklenmesi söz konusu olduğunda “otoritenin tarafı”nı tutan kadınların çelişmesine değinir; bunu kadınların görelî politik güçsüzlüğüyle açıklar. Kadınlar barışın korunmasına dair ahlaki görüşlerini bastırıyorlar, çünkü anneliğe ait değerlerin ve düşüncelerin kaale alınmadığı bir dünyada yaşıyorlar. Genel düşünceleri nadiren sorulduğu için, kadınlar anneliğin sağladığı otoritelerinden feragat ediyor ve çocuklarını savaş makinesine teslim ediyorlar. Böylelikle, kadınlar genel anlamda savaşlardan nefret etmelerine ve savaş politikasını hor görmelerine rağmen, yine de oğullarını orduya katılmaya zorlayabiliyorlar; çünkü “yasalar” öyle yapmalarını istiyor. Burada kadınların eylemleri, uyum sağlama yoluyla bir çeşit ters “barışı koruma”yı temsil ediyor: “Ortalığı karıştırma, sisteme karşı gelme, ‘adam’ ne derse onu yap, oğlum.”

Benzer bir düşünme tarzını, 1994 yılında, El Halil katliamının ertesinde İsrail Antropoloji Derneği’nin konuğu olduğumda, İsrail’deki feminist meslektaşlarım sergilemişlerdi. Askerlik çağına gelen çocuklarının askerlik hizmetini gururla ve neşe içinde karşılamalarına yardım eden İsraili kadınları savunuyorlardı. İsrail’de zorunlu askerliğin, diğer ülkelerdeki üniversite eğitiminin işlevini yerine getirdiğini söylüyorlardı. Ordu, çocuğun yaşamı boyunca temel toplumsal dayanışma kaynağı olacak güçlü bir akran grubu oluşturuyordu. Feminist meslektaşlarıma göre İsraili anneler, çocuklarının zorunlu askerlik yaparak ve hatta askeri eylemlere katılarak “toplumsal olarak kabul edilebilir” kılınmasını garantiledikleri için “anneliğe yakışır” biçimde düşünüyorlardı.

Ancak bu deneyim, Ruddick'in iddiasına tereddütle yaklaşmama sebep oldu. Buna karşılık, anneliğe özgü düşünme biçimi ile militer düşünce ve “annelik pratiği” ile savaş pratikleri arasındaki bağları daha yakından incelemeliyiz. Ruddick, anneliğe yakışan barışı korumanın sembolü olarak *mater dolorosa*'nın, acılı annenin güçlü imgesini hatırlatır. Acı çeken, kahrolan anne, oğlunun cansız bedeni üzerinde ağlar ve hayatta kalanlara hastabakıcılık etmek, evleri yeniden yapmak ve savaşların yok ettiği toplumsal bağları yeniden örmek için ayakta kalır. Bu imge, savaş politikaları için büyük bir caydırıcılık sağlar.

Fakat Brezilya'da yaptığım araştırmada, yoksul gecekondu bölgelerinde sık yaşanan çocuk ölümleri deneyiminin, anneliğe özgü düşünme biçimini, prematüre ölüm için duyulan acıyı bastırarak biçimde şekillendirdiğini öğrendim. Burada, anneliğe özgü düşünme biçiminin başka bir boyutu, kaçınılmaz, kabul edilebilir ve anlamlı ölüm kavramı ortaya çıkıyordu –ki bunun da militer düşünceden daha elverişli olduğu söylenebilir. Prematüre veya vakitsiz ölümler çok sık olduğunda, küçük bir çocuğun ölümü nispeten daha küçük bir talihsizlik olarak görülebilir. Annenin teslimiyeti veya uzlaşması çoğu zaman direnişin ve zulmün yerini alabilir. Aç bir çocuğun ölümünün ardından, gecekondu bölgesindeki anneler şöyle diyorlardı: “*Pois, menos um por meu poquinho de ango*” (Azıcık çorbamdan içecek bir kişi eksildi). Veya daha filozofça yorumlar yapıyorlardı: “*Melhor morrer menino do que um de nos mourrer*” (Bizden birindense bir çocuğun ölmesi daha iyidir). Bu tür anneliğe özgü düşünme biçiminde, kronik kayıp deneyimiyle ortaya çıkan varoluşsal ikilem, “olayları akışına bırakarak” (*letting go*) çözülmektedir.

Ruddick, *holding* (tutmak) fiilinin anneliğe özgü düşünme biçiminin asli unsurlarından biri olduğu tespitini yapmıştır: *holding on* (sürdürmek), *holding up* (geciktirmek), *holding close* (yakınında tutmak), *holding dear* (sevgi göstermek). Ancak kıtlık, siyasi kargaşa ve şiddet koşulları altında, anneliğe özgü düşünme biçimi daha çok “*letting go*” olarak ifade edilen metafizik tutum tarafından yönlendirilebilir. Eğer “*holding*”, sevgiyle ilgilenmek (“sahip olmak (*have*) ve tutmak (*hold*)”) ve pasif direniş (“alıkoymak (*holding back*)”, saldırının reddi) gibi iki anlamı birden içeriyorsa, “*letting go*” da iki ayrı anlam taşımaktadır. Olumsuz anlamıyla, “*letting go*” yıkıcı annelik gücünü serbest bırakmayı ifade eder, acılı annenin kendi bedenine kötü davranması gibi. Ama Brezilya'nın gecekondu bölgesinde tanıştığım yoksul kadınlar arasında, “*letting go*” –“*deixa, deixa pra la menina!*”– kolayca üstesinden gelemedikleri olaylar karşısında “sakin, huzurlu” bir teslimiyet sağlamak için kullanılıyordu.

Bebek ölüm oranının yüksek olduğu yerlerde, anneliğe özgü düşünme biçimi genellikle ölmeyi “isteyen” veya ölmeye “ihtiyacı olan” bir bebeği veya küçük bir çocuğu ne zaman “bırakacağını” bilmek anlamına gelir. Bu noktada annelik, çok zayıf veya hasta bebekleri “bırakmaya”, onların hızlı ve huzur içinde ölmelerine yardım etmeye yarayacak içsel kaynaklar gerektirir. Bu da “kabul edilebilir ölüm” fikrine karşı varoluşsal bir bağlılık oluşturur. Bu bağlılığın bir biçiminin kökleri annelerin yaşadığı kronik bebek ölümleri tecrübesinde yatar, kadınların kendilerini kaderlerine “uydurmasını” sağlar ve onların, gerekiyorsa tekrar ve tekrar, hamilelik ve doğum için ihtiyaç duydukları umudu yeniden kazanmalarına yardımcı olur. Diğer biçim ise, birinciye benzer şekilde, siyasi kargaşa ve savaş zamanlarında teşvik edilir ve kadınların oğullarını ve halklarını tehlikeye atan savaşlara yetişkin oğullarını teslim etmelerini tasvip eder. Kabul edilebilir ölüm fikri, şiddetin caydırıcısı acılı, kahrolan *mater dolorosa* imgesini zayıflatır.

Brezilya'nın gecekondü bölgelerinde, René Girard'ın bahsettiği ayinsel günah keçisi verme ve kurban etme bağlamında “vazgeçilen” (yani “takdim edilen”) melek-bebekleri düşünmeye başladım. Girard din teorisini, kurban niteliğindeki şiddet fikrinin, çektiği acılarla veya ölümüyle dayanılmaz gerilimleri ve maddi zorlukları çözmeye yardım eden, üzerinde uzlaşmış bir vekile - “üretken günah keçisi”ne- duyulan ihtiyacın üstüne kurar. Kuzeydoğu Brezilya'nın vazgeçilen, takdim edilen bebekleri de kıtlık ve hayatta kalma dertlerinin var olduğu korkunç çatışma koşullarında kurban ediliyorlardı.

Alto do Cruzeiro'daki halk buluşmalarının birinde şöyle bir soru sorulmuştu: “Bir bebeğin ölmek ‘zorunda olması’ veya ölmek ‘istediği’ için ölmesi ne anlama gelir?” Terezina isimli bir kadın yanıt verdi: “Tanrı'nın, annelerini ıstıraptan kurtarmak onları için aldığı anlamına gelir.” “Evet,” diye onayladı Zephinha, “Tanrı geleceği senden veya benden daha iyi bilir. Eğer bebek yaşasaydı, bir hırsız, bir katil veya hayırsızın teki olabilirdi. Bu yüzden bebekken ölüyorlar, bizi büyük kederlerden kurtarmak, bize acı çektirmemek için. Bir bebeğin ölümüne sevinmek için çok sebep var!” Luiza ekledi: “Belki de ilk dokuz çocuğum, son beş çocuğumun yaşaması için ölmek zorundaydı.”

“Bırakmak”, birçok yoksul kadının başarmakta zorlandığı bir inanç yükselmesi gerektiriyor. Ama korkunç sıkıntılar karşısında sergilenen “kutsal aldırılmazlık”, çoğu Katolik olan bu kadınlar için aziz bir dini değer oluşturuyor. Bu noktada, anneliğe özgü düşünme biçimi ve militer düşünce birbirine yaklaşıyor.

Melekler (veya şehitler) genç yaşta ölenlerin cansız bedenlerinde şekillendiğinde, “anneliğe özgü düşünme biçimi” daha çok militer, özellikle savaş zamanındaki düşünmeyi andırır. Muharebe

alanında, Brezilya gecekondü bölgesinin korkutulmuş evlerinde olduğu gibi, bir triyaj³ etiği, gruplar halinde düşünme ve ölümlerin “sihirli bir şekilde yerinin doldurulduğu” fikri hâkim olmaya başlar. Hepsinden öte, “kabul edilebilir ölüm” ve (“faydasız” yerine) “anamlı” keder fikirleri, yaşamlarını boş yere kaybetmiş olanlar için duyulan öfke ve üzüntüyü bastırır.

Tıpkı Brezilya’da gecekondü bölgesindeki annelerin, aç bebeklerinin ölmeye “niyetli” veya ölmek “zorunda” olduğu için öldüklerini söyleyerek birbirini teselli ettiği gibi, İrlandalı anneler ve Güney Afrikalı *township*⁴ anneleri de siyasi cenazelerde birbirlerini, “şehit olan” çocuklarının kararlı bir şekilde ve güzel öldüklerini iddia ederek avuturlar.

Anneliğe özgü uyum sağlayan düşünme biçimi, sadece yoksul ve eğitimsiz kadınları etkilemez. 1993 yazında Guguletu’da Güney Afrika *township*lerini silip süpüren ulusal grev esnasında, öfkeli, sloganlar atan bir kalabalık tarafından vahşice taşlanarak ve dövülerek öldürülen Amerikan Fulbright öğrencisi Amy Biehl’in kederli annesi, Cape Town’da kızının katil zanlılarının davasında ara verildiği bir sırada kulağıma şunları fısıldadı: “Amy’nin ölümünde alnyazısıyla ilgili bir şey olduğunu düşünmüyor musun? Bizim ne şimdi ne de gelecekte bilemeyeceğimiz bir nedenle ölmesi gerekmiyor muydu sence de?” Daha sonra bana şunları anlattı:

Amy çok rekabetçiydi, iyi bir dalgıç ve uzun mesafe koşucusuydu. Ondan kalan son fotoğraf, Amy’nin Güney Afrika maratonunda bitiş çizgisine vardığı anı yakalamış olan bir gazete fotoğrafı. Yüzü coşku, acı, tükeniş ve ferahlamayla dolu. Amy’nin Guguleta’da öldüğünde de böyle göründüğünü düşünmeyi seviyorum –sanki hayatının en zor yarışında ipi göğüsler gibi.

Linda Biehl’in, kızının vahşi ölümünü bir tür nihai sınav, kızının son maratonu gibi anımsama isteği anlayışla karşılanabilir. Amy’yi Aziz Stephen geleneğinde bir “şehit” olarak görebilmek, Hıristiyanlık inancını artırmış ve anneliğe özgü düşünme biçimini uç noktaya kadar zorlamış olmalı. Linda’nın kızının katillerini suçlamayı reddetmesi Güney Afrika’da geniş yankı bulmuştu.

Şüphe duyulan polis işbirlikçilerine ve “şüpheli” beyaz arabalara rasgele saldırıları kışkırtan “Barselona Operasyonu” adlı *township* grevinde, çocuğunun ölümünü anlamlandırmaya çabalayan yegâne anne o değildi. Örneğin, Tembisa *township*’inde, topluma korku salan bir sokak çetesinin yanında koşma gafletinde bulunan on beş yaşındaki Ernest’in annesi Dolly Mphahlele aklıma geliyor. Barselona Operasyonu sayesinde cesaretleri artan genç isyancılar Ernest’ı sormaya geldiklerinde, Dolly dikbaşlı oğlunun artık bir ölüden farksız olduğunu

biliyordu. *Apartheid*⁵-karşıtı mücadele sırasında *township* yaşamına hâkim olan sert “kanunlar” a saygısı vardı ve genç “yoldaşlar” ona Ernest’in “cezalandırılacağı” nı haber verdiklerinde, Dolly ölüm hükmünü “kavgasız” kabul etti, tek bir isteği vardı: “Dayanamayacağım tek şey, oğlumun ateşler içinde kalması. *Onu öldürebilirsiniz, ama yakmayın onu.*” Annenin bu mütevazı talebi görmezden gelindi ve ertesi gün Dolly, genç Ernest’tan kalan kömürleşmiş parçaları gömdü. Ernest’in yakışıklı, güçlü ve her şeyden önce uysal yüzü, “Genç Adamı Saran Dehşet” manşetiyle yerel gazetenin ön sayfasını kapladı. Akabinde hikâye, *New York Times* için Bill Keller (William Keller, “A Short, Violent Life...” A-3) tarafından kaleme alındı.

“Anneliğe özgü düşünme biçimi”, savaş, kargaşa ve politik travma dönemlerinde teslimiyeti, uzlaşmayı ve korkunç ölümlere rıza gösterilmesini sağlamak amacıyla teşvik edilebilir. Savaşlar ve ordular, “kabul edilebilir ölüm” fikri olmadan ilerleyemez. Annelik pratikleri, bu zorlu manevi duruşu korumaya gerçekten yardım edebilir. Dünyanın her yerinde kadınlardan, istenmeyen hamileliklere, tek başına çocuk yetiştirmeye, hasta ve engelli çocukları doğurup büyütme ve (Üçüncü Dünya’nın gecekondu mahallelerinde) yinelenen çocuk ölümleri deneyimine “cesaret verici bir iyimserlik”le göğüs germeleri istenmiştir. Sürekli tekrarlanan bu beklentiler, kadınları çocuklarının ölümü karşısında duydukları öfke ve acıdan vazgeçmeye zorlayabilir.

İrlandalı gençlerin asker olmasını, IRA silah kaçakçılarını, silah taşıyan İsraili gençleri, ellerinde kibritle dolaşan *township* savaşçılarını ve “yoldaşlar” ını göklere çıkarmak, anneliğe özgü, körleşmiş bir düşünme biçimidir. Çocukların vakitsiz ölümünün ve faydasız acıların “anlamlı” veya gerekli olduğunu kabullenmek için kullanılan anneliğe özgü düşünme biçiminin türü uzlaşmacıdır.

Bu prototiplerin ötesinde, kadınlar anneliğe dair haklarını politik çatışma zamanlarında bilerek, açık politik konumlar olarak ne şekilde kullanmışlardır? Birçok feminist, anneliğin örtülü bir ahlaki nüfuza sahip olduğunu, hatta kadınların en “geleneksel” rolleri içinden konuştukları zaman, genellikle sıradışı bir politik güç kullandıklarını savunur. Fakat annelik kimliğinin asli bir pozisyonu yoktur; aksine çok farklı, hatta karşıt politik pozisyonları inşa etmek için muğlak bir şekilde kullanılabilir –barışı desteklemekten savaşı sürdürmeye veya politik direnişi harekete geçirmeye kadar. Kadınlar, bazen ateşli biçimde, geniş bir politik sadakat ve ideoloji yelpazesinden, annelik bayrağı altında ve aile, ev halkı, akrabalar ve cemaat içindeki “kadınlık” alanlarını korumak adına mücadele etmişlerdir.

Örneğin, Temma Kaplin (“Gender Identities and...”) birbirine benzemeyen Şili, Arjantin ve Güney Afrika örneklerinden bahseder. Şili’de 1970’lerin ortasında, muhafazakâr ve çoğu zengin kadınlar, Santiago sokaklarında ellerindeki “boş” kap kaçağı birbirine vurarak Sosyalist Salvador Allende hükümetine tavrı aldılar. Çocukları açtı; anneler, sosyalist hükümeti ve onun geliri yeni baştan dağıtma politikasını suçluyor ve protesto ediyorlardı. Oysa bu kadınların çocukları hayli iyi besleniyordu, kendileri de alışveriş, yemek pişirme ve sofraya hazırlama gibi “annelik” görevlerini evdeki yardımcılara bırakmışlardı. Yine de, Santiago “anneleri”nin sahte isyanı, sıkıntılı Şili ordusunun askeri darbe yaparak Şili’nin “yüzüstü bırakılmış” anne ve çocuklarını kurtarma sloganları eşliğinde ülkeye el koymasını desteklemekte başarılı oldu.

Buna karşılık, Plaza de Mayo Anneleri, Arjantin ordusunun, yıkıcı duygular taşıdığından şüphe ettiği sıradan vatandaşlara karşı sürdürdüğü “kirli savaş”a karşı durdular. “Anneler” ve “büyükanneler” kaybolan çocukları ve torunları adına, Buenos Aires’te finans piyasasının ve alışveriş merkezinin göbeğinde gösteri yaptılar. “Kirli savaş”ın en kötü dönemlerinde, diğer insan hakları grupları köşe bucak saklanırken, hükümet yetkililerinin küçümseyen bakışlarla “*Las Locas*”⁶ olarak adlandırdığı *Las Madres*, *La Prensa*’da 237 “kayıp annesi”nin adlarını ve politik kimlik numaralarını içeren tam sayfa bir ilan yayımlayarak sessizlik yasasını bozdular. Ordu, ailenin ve anneliğin kutsallığıyla -cuntanın vatandaşlara zalimce saldırarak savunduğunu iddia ettiği değerlerle- karşılaşmadan kendisini savunamadı.

Güney Afrika’daki politik davalarda da yine anneliğe başvuruldu. Cape Town’da, Amy Biehl’i öldürmekle itham olunan ve sonunda suçlu bulunan üç genç erkeğin mahkemesinde, hem iddia makamı hem savunma, annelik imgelerini kullandı. İddia makamı duruşmanın bir bölümünde, Amy’nin yas tutan annesini kullandı. Amy’nin cesedi hakkındaki raporu hazırlayan adli tıp görevlisi, kızının acı dolu ölümünün tıbbi ayrıntılarını annesine vermediğini söyledi. Savunma avukatı Nona Gozo, yirmili yaşlarını süren müvekkillerine “çocuklar, güzel çocuklar, her şey apartheid’in mahvedici etkilerinin sonucu değil mi?” diyerek misilleme yaptı. Gozo, sonrasında bana şunları söyledi: “Amy’nin annesi için üzülüyorum. Ben de bir anneyim, ama Linda Biehl’in bu çocukların [sanıklar] yaşamış olduğu travmayı anlaması gerekiyor. Her şeye maruz kaldılar. Apartheid, yaşamı öyle bir hale getirdi ki ıstırapın ve ölümün fazla önemi kalmadı” (kişisel görüşme).

Robben Island’da hapis yatan siyasi tutukluların anneleri, Mandela gibi, ziyaret hakkı talep etmek, çocuklarının kıyafetlerini yıkayabilmek, hastalıklarıyla ilgilenebilmek ve onlara yiyecek götürebilmek için “annelik”lerini kullandılar. “Anneler” olarak onlara tanınan ziyaret hakkından

faýdalandılar ve tutukluların dışarıdaki politik bağlantılarıyla iletişim kurmalarına yardım ettiler. Hapishaneye giren ve oradan çıkan nesnelere dikkatle izleniyordu; ama çamaşırlar bu kuralın dışındaydı. Böylelikle, hükümlülerin kirli çamaşırlarını yıkayan anneler ve kız kardeşler, iç çamaşırlarında ve çarşaf köşelerinde içeriye mesaj taşıyabiliyordu. Siyasi hükümlülerin anneleri aynı zamanda, hapishane koşullarını teşhis etmek, fiziksel ve psikolojik şiddet izlerini ortaya çıkarmak için kirli çamaşırları “okuyorlardı”. Bir kadın, oğlunun çamaşırlarını yıkarken ona işkence edildiğine dair maddi kanıtlar toplamıştı. “Önce giysilerin üzerinde kan olup olmadığına bakıyorsunuz, bir de ne durumda olduklarına. Eğer Peter’ın giysileri güzelce katlanmışsa biliyordum ki hâlâ iyi bir ruh hali içinde.”

Sonuç olarak, basitçe şöyle diyemeyiz: “Savaşı erkekler, barışı kadınlar yapar” veya “Annelik ‘doğal olarak’ militarizmin karşısındadır.” Öyle olsa, anneler savaşa karşı çıkan oğulları yetiştirir, kadınlar savaşlarda erkeklerini kaybetmeye razı olmazdı. Fakat bunun yerine, annelik deneyimi savaşla uzlaşmayı, erken ve şiddet sonucu meydana gelen ölümleri kabul etmeyi teşvik edebiliyor. Kadınlar, barış için olduğu kadar, savaşı destekleyen kampanyaları başlatmak için de anneliğin manevi taleplerini kullanmışlardır. Elbette, annelik de babalık gibi toplumsal ve akışkan bir kategoridir. Kadınlar, doğal bir yatkınlıktan ziyade maksatlı bir tasarımla, anneliğe özgü düşünme biçimini ve pratiklerini savaşmaya ve dünyayı yok etmeye değil, barışı korumaya ve dünyayı iyileştirmeye adanmışlardır.

KAYNAKLAR

Carol Gilligan. *In a Different Voice*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982.

Cynthia Enloe. “Is Militarized Masculinity Violent? Some Feminist Thoughts on Militaries and Militias”. Zagreb, Hırvatistan’da 27-29 Ekim’de gerçekleşen “International Conference on (En)Gendering Violence: Terror, Domination and Recovery” başlıklı konferansta yapılan sunum, 1995.

Nancy Chodorow. *The Reproduction of Mothering*. Berkeley: University of California Press, 1978.

Nancy Scheper-Hughes. *Saints, Scholars and Schizophrenics: Mental Illness in Rural Ireland*. Berkeley: University of California Press, 1979.

Nancy Scheper-Hughes. *Death Without Weeping: The Violence of Everyday Life in Brazil*. Berkeley: University of California Press, 1992.

Sara Ruddick. "Maternal Thinking". *Feminist Studies* 6: 342-364, 1980.

Sara Ruddick. *Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace*. Boston: Beacon, 1989.

Temma Kaplan. "Gender Identities and Popular Protest". Hong Kong Çin Üniversitesi'nde 2-4 Haziran'da gerçekleşen "National Humanities Center Conference on Identity: Personal, Cultural and National" başlıklı konferansta yapılan sunum, 1994.

William Keller. "A Short, Violent Life in South Africa". *New York Times* (International) 17 Kasım: 4, 1993.

¹ Ethos: yaşam felsefesi (ç.n.).

² Somatik: bedenle ilgili olan (ç.n.).

³ Triyaj: tedavi önceliğinin saptanması için hastaların taranması (ç.n.).

⁴ Township: Güney Afrika'da zenciler ve Avrupa kökenli olmayanlar için ayrılmış bölge (ç.n.).

⁵ Apartheid: Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1994 yılına kadar yürürlükte kalan ve beyaz olmayan ırklar arasında yasal olarak bir ayrımı öngören politika (ç.n.).

⁶ Las Locas: İspanyolca "Deliler" (ç.n.).